

Hakemli Yazılar / *Refereed Papers*

Scopus Dergi Seçim Kriterleri Üzerine Bir Değerlendirme*

An Evaluation of Scopus Journal Selection Criteria

Zehra Taşkın, Güleda Doğan, Sümeyye Akça, İpek Şencan** ve Müge Akbulut***

Öz

Scopus, veri tabanında dizinleyeceği dergilere karar vermek amacıyla birtakım kriterler kullanmaktadır. Bu makale, Scopus veri tabanında dizinlenen dergileri söz konusu kriterler doğrultusunda değerlendirmektedir. Çalışmanın evrenini SCImago Dergi Sıralaması (SJR) web sayfasından 18 Eylül 2014 tarihinde indirilmiş olan 2013 yılı Scopus dergi listesi oluşturmaktadır. Scopus'taki dergi sayıları 1000'den fazla ve 100'den az olan ülkeler çalışmaya dahil edilmemiştir. Sistematiik örneklem seçme yöntemi ile 6151 dergi içinden 203 dergi seçilmiş ve bu 203 dergi Scopus'un dergi seçim kriterleri dikkate alınarak analiz edilmiştir. Analiz sonucundaki bulgulara dayanarak en problemlili kriterlerin web sitesi aracılığıyla erişilebilen hakem listesine sahip olma, yayın etik ilkelerine sahip olma, dergilerin atıf düzeyleri ve uluslararasılaşma olduğu bulunmuştur. Diğer yandan derginin düzenli yayımlanması, İngilizce web sayfasının olması, dergi makalelerinin İngilizce başlık ve özetlerinin olması ve kaynakçanın Latin harfleri ile verilmesi kriterleri bakımından başarı düzeyinin en yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Scopus; dergi seçim kriterleri; SCImago Dergi Sıralaması (SJR).

* Bu makale ISSI 2015 Konferansı'nda (15th International Conference on Informetrics and Scientometrics) sunulan poster metninin genişletilmiş halidir, poster metni için bkz. <http://issi2015.org/files/downloads/all-papers/1198.pdf>

This article is the expanded edition of poster text presented in ISSI 2015 (15th International Conference on Informetrics and Scientometrics). For poster text see <http://issi2015.org/files/downloads/all-papers/1198.pdf>

** Arş.Gör., Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. e-posta: {ztaskin, gduzyol, ipeksencan, sumeyyeakca}@hacettepe.edu.tr

Research Ass. Hacettepe University Department of Information Management.

*** Arş.Gör., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. e-posta: mugeakbulut@gmail.com
Research Ass. Yıldırım Beyazıt University Information and Records Management Department

Geliş Tarihi – Received: 24.08.2015

Kabul Tarihi – Accepted: 29.02.2016

Abstract

Scopus uses some criteria to decide which journals to index in the database. This paper evaluates the journals indexed in Scopus database according to these criteria. The study universe consisted of 2013 Scopus journal list downloaded from SCImago Journal Rank (SJR) web page on September 18th, 2014. Countries that have more than 1000 journals and less than 100 journals in Scopus were left out of the study. The 203 journals were selected from 6,151 journals by the systematic sampling method and of these, 203 journals were analyzed with regard to the Scopus journal selection criteria. Based on the analysis of findings, we found that the most problematic criteria were having an online referee list, having publication ethics, citation levels of journals and internationalization. On the other side, regular publishing, having English journal website, having English titles and abstracts and having references in Roman Script were the most successful criteria.

Keywords: Scopus; journal selection criteria; SCImago Journal Rank (SJR).

Giriş

Scopus 2004 yılında Elsevier Yayınevi tarafından bilim camiasına sunulan en kapsamlı öz ve atıf veri tabanlarından biridir. Fen bilimleri, teknoloji, tıp, sosyal bilimler, sanat ve insani bilimler gibi farklı disiplinleri kapsayan Scopus, hakemli dergi sayısı bakımından en geniş veri tabanı olma özelliği taşımaktadır. Tüm dünyadan 57 milyon yayın, 21.915 dergi ve 5000 yayıncıyı içermekte olan Scopus (Elsevier, 2015a), zaman içerisinde içeriğini geliştirmeye devam etmiş; ticari yayınlar, akademik kitaplar, konferans bildirimleri ve patentler gibi yayın türlerini de dizinlemeye başlayarak yayın çeşitliliğini artırmıştır (Rew, 2013). Ayrıca Scopus bir atıf dizini olma özelliği ile bilimsel çıktıların değerlendirilmesinde de iyi bir alternatif olarak görülmektedir. Türkiye’de Scopus TÜBİTAK ULAKBİM’in EKUAL projesi kapsamında devlet, vakıf, KKTC üniversiteleri, harp okulları, harp akademisi, polis akademisi, TÜBİTAK ve bağlı enstitüler tarafından kullanılmakta olup toplamda 192 üyesi vardır (ULAKBİM, 2015).

Literatürde Scopus’u farklı yönleriyle değerlendiren birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların genellikle içeriğin tanıtımı ve diğer veri tabanlarıyla karşılaştırılması, veri tabanının kullanılabilirliği ve erişilebilirliğinin ölçülmesi ile atıf sayılarının değerlendirilmesi konularıyla ilgili olduğu görülmektedir. Karşılaştırmalı çalışmalarda çoğunlukla Scopus ile Web of Science (WoS) veri tabanları kıyaslanmıştır. Örneğin, Jacsó (2004) çalışmasında, WoS ve Scopus’u temel alarak bu iki veri tabanının özelliklerine göre SPORTDiscus veri tabanını değerlendirilmiştir. Jacsó’nun (2005) bir başka çalışmasında WoS, Scopus ve Google Scholar ele alınmış, bu üç veri tabanı konu alanları, atıf sayıları, zaman içerisinde yayınların dağılımı gibi açılardan değerlendirilmiştir. Vieira ve Gomes (2009), WoS ve Scopus’ta dizinlenmiş Portekiz Üniversitesi adresli yayınları çeşitli açılardan incelemişlerdir. Moya-Anegón ve arkadaşları (2007) ise Scopus ile Ulrich’s International Periodicals Directory veri tabanını karşılaştırmış ve Scopus veri tabanındaki dergilerin önemli bir kısmının tek bir ülkeden (ABD) geldiğini ortaya çıkarmışlardır. Scopus’un CINAHL (the Cumulative Index to Nursing and Allied Health Literature) ile karşılaştırıldığı bir çalışmada da söz konusu iki veri tabanında dizinlenen dergiler kıyaslanarak, ne kadar derginin eşleştiğine bakılmıştır (Hill, 2009).

WoS-SCI (Science Citation Index) ve Scopus’un makale sayıları, atıf almayan makale sayıları, kapsadıkları alanlar gibi açılardan karşılaştırıldığı Ball ve Tunger (2006) çalışmasında her iki veri tabanının dergi seçim kriterlerine değinilmiştir. SCI kapsamındaki her derginin makale başına düşen atıf sayılarına göre değerlendirildiği tespit edilmiş, dergi seçim kriterlerinin devamlı güncellendiği ve bu kriterleri sağlamayan dergilerin veri tabanından çıkarıldığı saptanmıştır. Çalışmada dergi seçim sürecinin Scopus’ta daha farklı işlediğine ve “ne kadar çok dergi olursa o kadar iyi” stratejisinin geçerli olduğuna vurgu yapılmıştır (Ball ve Tunger, 2006). Bu stratejinin doğal bir sonucu olarak Scopus’ta diğer veri tabanlarına (PubMed, WoS, Google Scholar) göre daha fazla sayıda derginin dizinlendiği belirtilmektedir (Falagas ve diğerleri, 2008).

WoS ve Scopus veri tabanlarının karşılaştırıldığı bir çalışmada birkaç veri tabanının dergi seçim kriterleri sayısal açıdan değerlendirilmiş ve WoS'taki aktif dergilerin %84'ünün Scopus'ta yer almasına karşın bu oranın tersi durumda %54 olduğu bulunmuştur (Bartol ve Mackiewicz-Talarczyk, 2015). Güncel verilerle yapılan bir diğer çalışmada da Scopus'un yayın sayısını her geçen gün artırdığı tespit edilmiştir (Harzing ve Alakangas, 2016). WoS uluslararası çeşitliliğe sahip dergileri indekslerken, Scopus daha çok farklı coğrafik bölgelerden bölgesel yayınları indeksleme eğilimindedir (Mongeon ve Paul-Hus, 2016; Karasözen, Bayram ve Zan, 2011). Spesifik olarak onkoloji alanı üzerinden WoS ve Scopus'un karşılaştırıldığı López-Illescas, Moya-Anegón ve Moed (2008) çalışmasında yine Scopus'un sayıca WoS'tan daha fazla dergi sunduğu fakat WoS'un, makale başına düşen atıf etkisi açısından en iyi dergileri dizinlediği sonucu çıkarılmıştır. Adriaanse ve Rensleigh (2013) atıf almada WoS'un Scopus'a göre daha iyi bir performans sergilediğini belirtmişlerdir. Leydesdorff, Moya-Anegón ve Guerrero-Bote (2010), bu farkın oluşmasında veri tabanlarının ortaya çıkış tarihlerinin etkili olduğu değerlendirmesini yapmışlardır.

Literatürde Scopus'un içeriğinin değerlendirilmesine ve diğer benzer veri tabanlarıyla karşılaştırılmasına ilişkin pek çok çalışma bulunmasına rağmen, özellikle Scopus'un dergi seçim kriterlerine odaklanan herhangi bir çalışma yapılmadığı gözlenmiştir. Bu çalışmanın temel amacı, Scopus tarafından dizinlenen dergilerin Scopus dergi seçim kriterlerine uygunluğuna yönelik genel bir çerçeve sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda çalışmanın temel araştırma soruları şunlardır:

- 1) Scopus'ta dizinlenen dergiler, Scopus'un dergi seçim kriterlerine uygunluk konusunda ne düzeydedir?
- 2) Scopus'ta dizinlenen dergilerin, Scopus'a, yazar, kurum ve ülke çeşitliliği ile hakemlerin, editörlerin ve yazarların uluslararasılığı anlamında bir katkısı olmuş mudur?
- 3) Hangi ülkeler, Scopus'un dergi seçim kriterlerini karşılama konusunda daha başarılıdır?

Yöntem

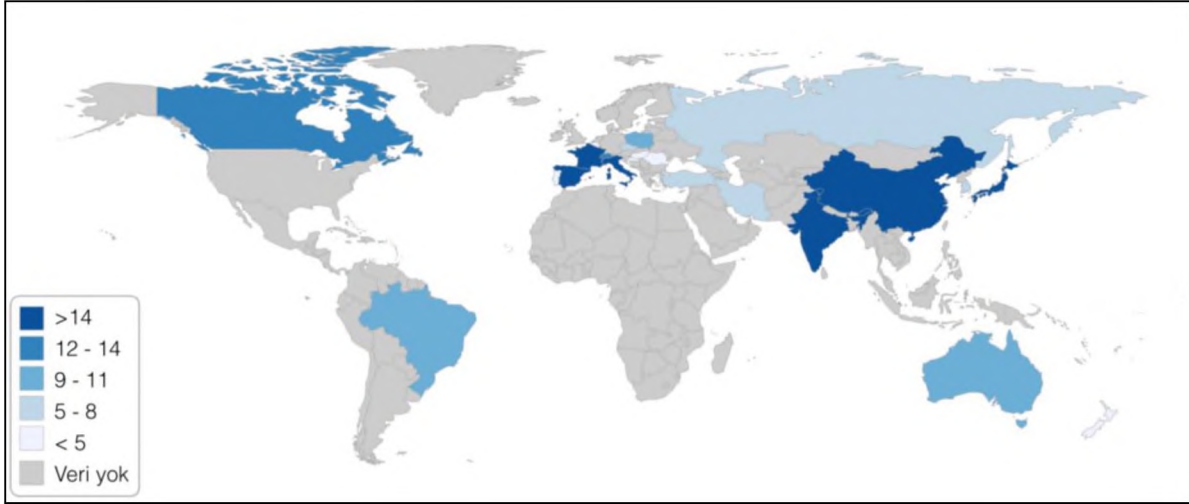
Çalışmanın evrenini SCImago Dergi Sıralaması (SCImago Journal Rank – SJR)¹ web sayfasından 18 Eylül 2014 tarihinde indirilen 2013 yılı Scopus dergi listesi oluşturmaktadır. SJR'de listelenen dergilerin %71'i dört ülkeye aittir (Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Hollanda ve Almanya) ve bu dört ülkeden her birinin SJR'de listelenen dergi sayıları 1000'in üzerindedir. Örneklemeden elde edilen sonuçların %71 oranında en fazla dergi sayısına sahip dört ülkeye ilişkin sonuçlar olmasını önlemek amacıyla söz konusu dört ülkeye ait dergiler çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Bunun yanı sıra, Scopus veri tabanında yer alan dergi sayıları 100'den az olan 75 ülkenin toplam dergi sayısı ise Scopus'ta dizinlenen dergi sayısının yalnızca %6'sına karşılık gelmektedir. Dergi sayıları çok az olan 75 ülkeye ait dergiler, çalışmanın örnekleme oranı dikkate alındığında örnekleme evreni temsil etme anlamında neredeyse hiç etkileri olmayacağı düşüncesiyle çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Sonuç olarak, örneklem çerçevesinde 23 ülkeden 6151 dergi yer almış ve bunlar arasından 203 dergi 1:30'luk bir örnekleme oranı ile sistematik örnekleme yöntemi kullanılarak çalışmanın örnekleme seçilmiştir. Örnekleme 23 ülkenin Scopus veri tabanında yer alan dergi sayıları oranında temsil edilmesi sağlanmıştır. Örnekleme dergilerinin 23 ülkeye göre dağılımı Şekil 1'de gösterilmektedir.

Örnekleme seçilen 203 dergi Tablo 1'de sunulan ve Scopus dergi seçim kriterlerine (Elsevier, 2015b) dayanan kriterlere göre değerlendirilmiştir. Scopus dergi seçim kriterlerinden içerik ile ilgili kriter grubu kapsamlı bilgi sahibi olmayı gerektirdiğinden ve çalışmanın

¹ <http://www.scimagojr.com/journalrank.php>

nesnellliğini etkileyebileceğinden kullanılacak değerlendirme kriterlerinden çıkarılmıştır. Benzer nedenlerle değerlendirmeye alınmayan diğer kriterler ilgili oldukları kriter grubu başlığı ile birlikte aşağıda verilmektedir.

- *Dergi politikası*: Tatmin edici yayın politikası,
- *İçerik*: Alana bilimsel katkısı, özlerin netliği, derginin vaat ettiği amaç ve kapsamına uygunluğu ile kalitesi, makalelerin okunabilirliği,
- *Derginin saygınlığı*: Editörün saygınlığı,
- *Çevrimiçi erişilebilirlik*: Dergi ana sayfasının kalitesi.

(Şekil 1): Örnekleme yer alan dergilerin ülkelere dağılımı²

Değerlendirme kapsamından çıkarılan kriterlerin yanı sıra, bazı kriterler değiştirilmiş ve yeni bazı kriterler eklenmiştir. Değiştirilen ve yeni eklenen kriterler Tablo 1’de gri işaretli olarak gösterilmektedir. *ISSN Merkezi’ne kayıtlı bir ISSN’e sahip olmak* kriteri, tüm dergilerin ISSN’i olacağı ancak eISSN’in, dergi çevrimiçi erişiliyor olsa bile henüz yaygın hale gelmediği düşüncesiyle *ISSN Merkezi’ne kayıtlı bir eISSN’e sahip olmak* şeklinde değiştirilmiştir. Çıkarılan *tatmin edici yayın politikası* kriteri yerine *erişilebilir yayın politikasının olması* kriteri eklenmiştir. *Erişilebilir İngilizce dergi ana sayfasının olması* kriteri uluslararası bir veri tabanında dizinlenen bir derginin sadece ana sayfasının İngilizce olmasının kabul edilebilir bir durum olmadığı, tüm dergi web sitesinin İngilizce olması gerektiği düşüncesiyle *erişilebilir İngilizce dergi web sitesinin olması* şeklinde değiştirilmiştir. *Çevrimiçi erişilebilir hakem listesi* kriteri *içeriğin hakem değerlendirmesinden geçmesi ve hakem değerlendirme sürecine ilişkin herkes tarafından erişilebilir bir açıklamanın olması* kriterini desteklemek amacıyla eklenmiştir. Benzer şekilde, *yayın kurulunun coğrafi dağılımındaki çeşitlilik* kriterini daha doğru yorumlayabilmek amacıyla *yayın kurulunun büyüklüğü* kriteri eklenmiştir. Hem *erişilebilir İngilizce dergi web sitesinin olması* kriteri için ön bilgi sağlaması, hem de web sayfası olmayan Scopus dergileri olup olmadığını ortaya çıkarıp, eğer gerekiyorsa örnekleme bu doğrultuda değişiklik yapmak için *erişilebilir dergi web sitesinin olması* kriteri eklenmiştir. Dergi ülke bilgisinin SJR’de belirtilenden farklı olup olmadığını görmek için *derginin ait olduğu ülke* kriteri eklenmiştir. *Derginin ilk yayın yılı ve derginin önceki sayılarının dergi web sitesinden erişilebilir olması* kriterlerinin eklenmesindeki amaç ise *tüm dergi içeriğine çevrimiçi erişilmesi ve derginin düzenli olarak yayımlanması* kriterlerine ilişkin yorumu zenginleştirmektir.

² İnteraktif harita için bkz.: <http://mugeakbulut.com/ISSI/StatPlanet.html>

(Tablo 1): Scopus dergilerinin değerlendirilmesi için kullanılan kriterler

Kriter grupları	Kriterler
Asgari teknik kriterler (Ön-seçim şartları)	İçeriğin hakem değerlendirmesinden geçmesi ve hakem değerlendirme sürecine ilişkin herkes tarafından erişilebilir bir açıklamanın olması ISSN Merkezine kayıtlı bir eISSN'e sahip olmak Makalelerde İngilizce öz ve başlığın yer alması Derginin düzenli olarak yayımlanması Kaynakçanın Latin alfabesi ile verilmiş olması Herkesçe erişilebilen yayın etik ilkelerinin olması
Dergi politikası	Erişilebilir yayın politikasının olması Hakem değerlendirmesi türü (çift körleme gibi) Çevrimiçi erişilebilen hakem listesi Editörlerin coğrafi dağılımındaki çeşitlilik Yayın kurulunun büyüklüğü Yazarların coğrafi dağılımındaki çeşitlilik
Derginin saygınlığı	Dergi makalelerinin Scopus veri tabanındaki atf alma durumu
Yayın sürekliliği	Yayın takviminde herhangi bir gecikme ya da kesilme olmaması
Çevrimiçi erişilebilirlik	Tüm dergi içeriğine çevrimiçi erişilebilmesi Erişilebilir dergi web sitesinin olması Erişilebilir İngilizce dergi web sitesinin olması
Dergi ile ilgili genel bilgi	Derginin ait olduğu ülke Yılda kaç sayı yayımlandığı Derginin ilk yayın yılı Derginin önceki sayılarının dergi web sitesinden erişilebilir olması

Tablo 1’de yer alan kriterler veri standardizasyonunun sağlanabilmesi için veri toplama işleminden önce kavramsallaştırılıp işletimselleştirilmiştir. Dergilerin Scopus veri tabanında dizinlenmeye başladıktan sonra bir yılda yayımlanan sayının artış eğilimine gireceği düşüncesiyle *yılda kaç sayı yayımlandığı* kriteri için son yıllarda kaç sayı yayımlandığı dikkate alınmıştır. *Derginin ilk yayın yılının dergi web sitesinde özel olarak belirtilmediği durumlarda derginin ilk cildinin yayımlandığı yıl, derginin ilk yayın yılı* olarak kabul edilmiştir. *Derginin önceki sayılarının dergi web sitesinden erişilebilir olması* kriteri derginin başlangıç yılından itibaren tüm sayılarına dergi web sitesi üzerinden kesintisiz olarak erişilebilir olması şeklinde kavramsallaştırılmıştır. *İçeriğin hakem değerlendirmesinden geçmesi ve hakem değerlendirme sürecine ilişkin herkes tarafından erişilebilir bir açıklamanın olması, yayın takviminde herhangi bir gecikme ya da kesilme olmaması, derginin düzenli olarak yayımlanması, erişilebilir İngilizce dergi web sitesinin olması, erişilebilir yayın politikasının olması* kriterleri için veri toplama aşamasında çok kuralcı davranılmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Örneğin, bir derginin hakemli olduğuna ilişkin bir ifade ya da işaret bulunması durumunda o derginin *İçeriğin hakem değerlendirmesinden geçmesi ve hakem değerlendirme sürecine ilişkin herkes tarafından erişilebilir bir açıklamanın olması* kriterini sağladığı kabul edilmiştir. Eğer son birkaç sayı dergi web sitesinde yer almıyorsa veya tüm diğer sayılar düzenli iken bir sayının dergi web sitesine konmasında bir ayı geçmeyen bir gecikme söz konusuysa bu bir gecikme ve ya da bir yayın düzensizliği olarak düşünülmemiş; söz konusu iki kriter de yayın düzenliliğini yansıttığı düşüncesiyle *derginin düzenli olarak yayımlanması* kriteri altında değerlendirilmiştir. Bir derginin İngilizce web sitesinin olduğunu söyleyebilmek için sadece ana sayfasının İngilizce olması yeterli görülmemiştir. Dergi web sitesinin en azından yarısının İngilizce olması durumunda *erişilebilir İngilizce dergi web sitesinin olması* kriterinin sağlandığı düşünülmüştür. Eğer dergi web sitesinde yayın politikasına ilişkin bilgi varsa bu bilginin yeterince kapsamlı olmasına ya da “yayın politikası” gibi ilişkili bir başlık altında yer almasına bakılmaksızın *erişilebilir yayın politikasının olması* kriterinin sağlandığı kabul edilmiştir. *Yayın kurulunun büyüklüğü* kriteri yayın kurulundaki kişi sayısı olarak ele alınmıştır. Yayın kurullarının yapısı dergiden dergiye değişmekte, bazı dergiler aslında hakem listesi olarak düşünülebilecek danışma

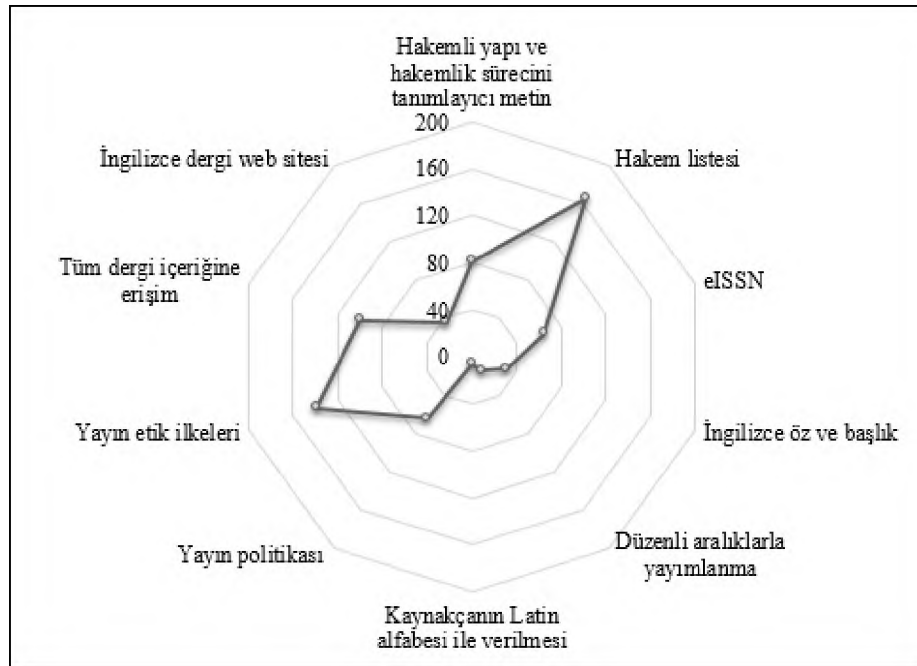
kurulunu da yayın kurulu altında listelemektedir. Yayın kurulu başlığı altında listelenen tüm kişiler yayın kurulunun birer üyesi olarak sayılmıştır. *Yazarların coğrafi dağılımındaki çeşitlilik* kriteri için tüm dergi içeriğinin incelenmesi mümkün olmayacağından, dergide yayımlanan son 10 makaleye bakılmıştır. SJR'nin "2010, 2011 ve 2012'de yayımlanan dergi yayınlarından 2013 yılında alınan atıflar" (SJR, 2015) olarak tanımlanan *üç yıllık toplam atıf* verileri *dergi makalelerinin Scopus veri tabanındaki atıf alma durumu* kriteri için kullanılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Tanımlayıcı İstatistikler

Scopus veri tabanında dizinlenecek dergiler için ön değerlendirme *asgari teknik kriterlere* göre yapılmakta, bu kriterleri sağlamayan dergiler için diğer kriter grupları üzerinden değerlendirmeye gidilmemektedir. Araştırma bulgularına göre örnekleme seçilen dergiler arasında tüm *asgari teknik kriterleri* sağlayan dergi sayısı 13 (%6) olarak saptanmıştır. Örnekleme alınan dergilerin 190'nın (%94) en az bir *asgari teknik kriter*e uyum sağlamadığı; bunların içinden altı derginin ise Scopus'un yalnızca bir asgari beklentisini karşıladığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Scopus'ta dizinlenen dergiler arasından seçilen 203 derginin dergi seçim kriterlerine uyum "sağlamama" sayıları Şekil 2'de verilen radar grafik aracılığı ile gösterilmektedir. Şekil 2'ye göre 203 dergiden 65'inin (%32) *eISSN*'i olmadığı saptanmıştır. Dergilerin %82'si (166 dergi) *çevrimiçi erişilebilen bir hakem listesine* sahip değildir. Bunun yanı sıra, dergilerin %68'i (139 dergi) *yayın etik ilkelerine* web sitesinde yer vermemektedir. Dergilerin en başarılı olduğu kriterler sırasıyla *Latin harfleri ile yazılmış kaynakçaya sahip olma* (kriteri sağlamayan dergi sayısı 6; %3), *düzenli yayımlanma* (kriteri sağlamayan dergi sayısı 14; %7) ve *İngilizce öz ve başlığa sahip olma* (kriteri sağlamayan dergi sayısı 32; %16) olarak belirlenmiştir.

(Şekil 2): Dergilerin Scopus dergi seçim kriterlerine uyum sağlamama sayılarını gösteren radar grafik

Asgari teknik kriterler dışındaki dergi seçim kriterleri dergilerin erişilebilirliği, hakemlik süreci, dergi politikası ile ilgili konular, uluslararasılaşma ve dergilerin atıf düzeyleri başlıkları altında aşağıda incelenmektedir.

Dergilerin Erişilebilirliği

Bu çalışmada *erişilebilir dergi web sitesinin olması, erişilebilir İngilizce dergi web sitesinin olması, tüm dergi içeriğine çevrimiçi erişilebilmesi, derginin düzenli olarak yayımlanması ve kaynakçanın Latin alfabesi ile verilmiş olması* dergilerin erişilebilirlik kriterleri olarak belirlenmiştir. Örnekleme alınan dergilerin çok büyük çoğunluğunun bir web sitesi ya da bir web sayfası bulunmaktadır (kriteri sağlamayan dergi sayısı 5; %2). Herkes tarafından erişilip anlaşılabilir İngilizce bir web sitesine ya da web sayfasına sahip olma oranı %84'tür. Örnekleme alınan 203 dergiden 104'ünün (%51) başlangıcından günümüze tüm sayılarına web sayfalarından erişilebilir olduğu saptanmıştır. 103 derginin yayımladığı tüm tam metin makalelerin web sayfası aracılığı ile sunulduğu gözlenmiştir. Dergilerin %93'ü (189 dergi) ilan ettikleri yayın periyodlarını takip ederek düzenli olarak yayımlanmaktadır. Dergilerin çok büyük çoğunluğunda makaleler Latin harfleri ile verilmiş kaynakçalara sahiptir (%97); büyük çoğunluğunda ise makaleler için İngilizce başlık ve özlere yer verilmiştir (%84) Dergilerin erişilebilirliği ile ilgili kriterler birlikte değerlendirildiğinde, dergilerin erişilebilirlik açısından başarılı olduğunu söylemek mümkündür.

Hakemlik Süreci

Dergi içeriğinin hakem değerlendirmesinden geçmesi ve hakem değerlendirme sürecine ilişkin herkes tarafından erişilebilir bir açıklamanın olması, hakem değerlendirmesi türü ve çevrimiçi erişilebilen hakem listesi hakemlik süreci kriterleri altında değerlendirilmiştir. Dergilerin %73'ünün (149 dergi) işlettikleri hakemlik süreci ile ilgili bilgilere web sayfalarında yer vermedikleri gözlenmiştir. Hakem değerlendirme süreci hakkında bilgi veren dergilerin 40'ının çift körleme (%20), 10'unun tek körleme (%5), üçünün anonim hakemlik ve birinin şeffaf hakemliği tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bilgileri teyit etmek amacı ile örnekleme alınan tüm dergiler Ulrich üzerinden de taranmış ve bu dergilerin hakemlik süreci ile ilgili bilgilerinin Ulrich'te de yer almadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bir diğer önemli bulgu ise erişilebilir bir hakem listesinin varlığı konusundadır. Dergilerin yalnızca %18'i (37 dergi) web sitesi aracılığı ile erişilebilen bir hakem listesine sahiptir.

Dergi Politikası ile İlgili Konular

Çalışma kapsamında *herkesçe erişilebilen yayın etik ilkelerinin olması ve erişilebilir yayın politikasının olması* dergiler için politika ile ilgili konular olarak sınıflandırılmıştır. Sonuçlara göre dergilerin %32'sinin (64 dergi) web siteleri üzerinden erişilebilir bir yayın politikasının olmadığı; daha büyük bir kısmında ise (%68; 139 dergi) yayın etik ilkelerinin olmadığı görülmüştür. Politika ile ilgili konuların Scopus'un en önem verdiği kriterlerden biri olmasına karşın bu kadar fazla sayıda derginin yayın politikasının ve yayın etik ilkelerinin olmaması şaşırtıcıdır.

Uluslararasılaşma

Editörlerin coğrafi dağılımındaki çeşitlilik ve yazarların coğrafi dağılımındaki çeşitlilik kriterlerinin dergilerin uluslararasılaşma düzeyini yansıtacağı düşünülmüştür. Bu bağlamda yapılan incelemede 59 derginin (%29) web sayfasında yayın kurulu listesinin yer almadığı saptanmıştır. Yayın kurulu listesini web sayfasında sunan dergiler göz önüne alınarak yapılan detaylı araştırmada ise editörlerin coğrafi dağılımının ortalamasının yedi ülke olduğu (ortanca 6 ülke) sonucuna ulaşılmıştır. Yalnızca sekiz dergi 20'den fazla farklı ülkeden editöre sahiptir.

World Journal of Hepatology dergisi yayın kurulunda alan 53 farklı ülkeden editörle yayın kurulunun coğrafi çeşitliliği açısından birinci sırada yer almaktadır. Dergilerin %21'i (48 dergi) yalnızca bir ülkeden yayın kurulu ile çalışmaktadır.

Yazar çeşitliliği ise önemli olan bir diğer konudur. Yazar çeşitliliğini saptamak amacı ile dergilerde yayımlanmış son on makale, yazarlarının ülkeleri açısından incelenmiştir. Örneklemedeki dokuz dergi yazarlara ait ülke bilgilerini sağlamamaktadır. Kalan 194 derginin ortalama yazar çeşitliliği beş ülke (ortanca 4 ülke) olarak belirlenmiştir. 27 derginin (%13) yalnızca bir ülke yazarları tarafından gönderilen makaleleri yayımladığı saptanmıştır. Yazar çeşitliliği en fazla olan derginin ise 20 farklı ülkeden kapsadığı yayınlarla *Publication of the Astronomical Society of Japan* dergisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Scopus'ta dizinlenen dergilerde yazar ve yayın kurulunun coğrafi çeşitliliği Scopus Değerlendirme Ekibinin en önem verdiği konulardan biri olmasına karşın dizinlenen dergilerin uluslararasılaşma açısından düşük-orta düzeyde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Dergilerin Atıf Düzeyleri

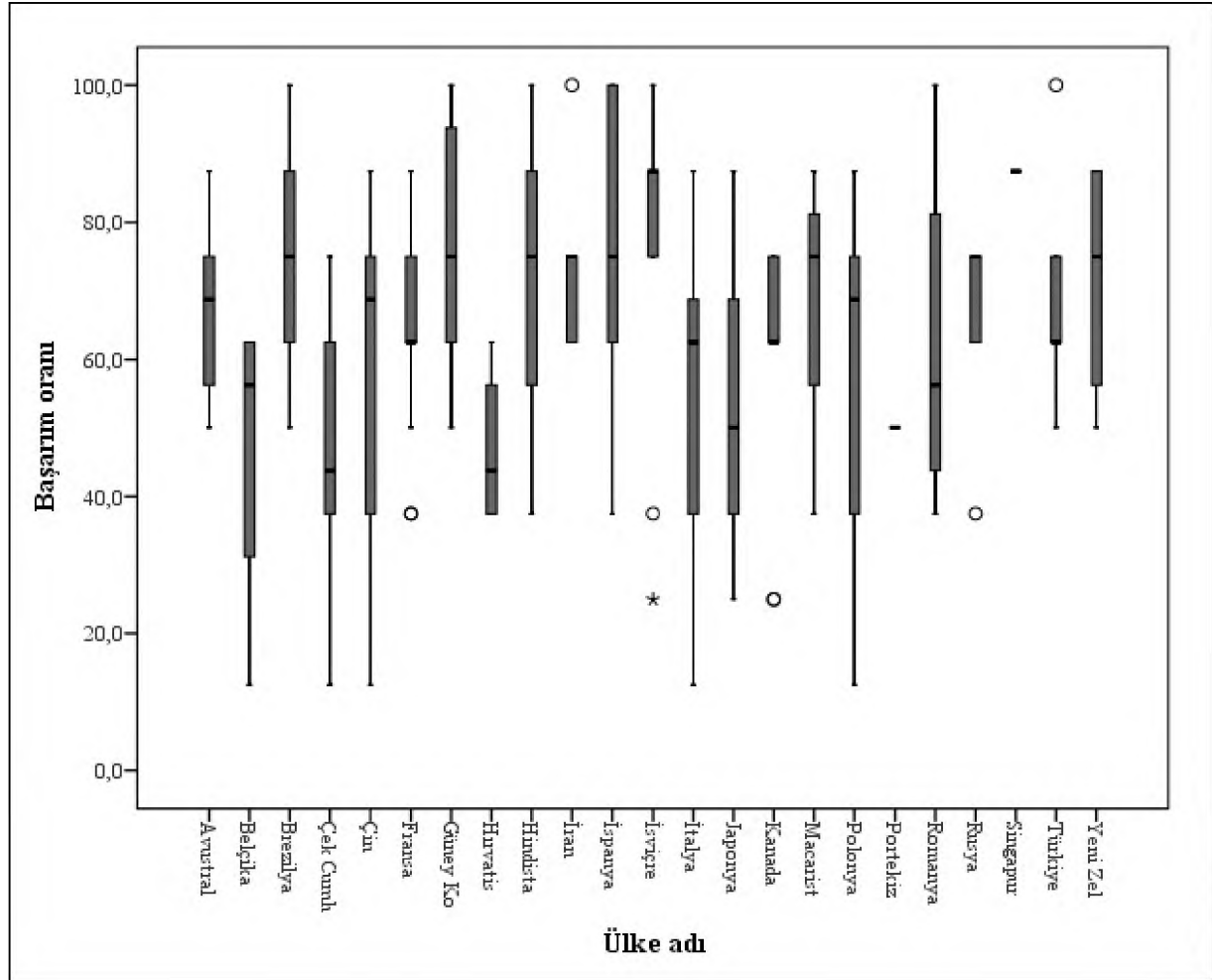
WoS veya Scopus gibi veri tabanlarının aynı zamanda atıf dizini olma özelliklerinden ötürü bu veri tabanlarında dizinlenen dergiler için önemli konulardan biri de atıf alma durumlarıdır. Bu nedenle çalışma kapsamında dergilerin üç yıllık atıf sayıları SCImago veri tabanının sunduğu bilgiler ışığında değerlendirilmiştir. Örnekleme alınan dergilerin aldıkları atıfların ortancası 26, ortalaması ise 136 olarak belirlenmiştir. Ortalama ve ortanca arasında bu denli yüksek fark olmasının nedeni atıf alma sayıları açısından çarpık bir dağılımın söz konusu olması, diğer deyişle yüksek atıflı az sayıda dergiye karşın düşük atıf sayısına sahip çok sayıda derginin olmasıdır. Örneklemede yer alan 14 dergi hiç atıf almazken altı derginin 1000'den fazla atıf aldığı görülmektedir. En çok atıf alan ilk üç dergi sırası ile *Journal of Environmental Sciences* (2149 atıf), *Revista Espanola de Cardiologia* (1252 atıf) ve *Molecules and Cells* (1141 atıf) olarak belirlenmiştir.

Ülke İstatistikleri

Çalışma kapsamında dergilerin ait oldukları ülkeler de değerlendirilmiştir. Bu bölümün temel amacı hangi ülkelere ait dergilerin kriter karşılama oranının daha yüksek olduğunun saptanmasıdır. Dergilere ait ülke bilgileri SCImago veri tabanından çekilmiştir. Ardından dergilerin 0-100 arasındaki kriter karşılama oranları hesaplanarak ülkelere göre Şekil 3'te görüldüğü gibi kutu grafiği (box plot) ile görselleştirilmiştir. Kriter karşılama oranlarının hesaplanması için altı *asgari teknik kriter* ek olarak erişilebilir *yayın politikasının olması* ve *çevrimiçi erişilebilen hakem listesi* kriterleri de dikkate alınmıştır. Bu sekiz kriterin hesaplama için alınmasının nedeni yalnızca bu kriterlere ilişkin toplanan verilerin *başarılı (1) – başarısız (0)* şeklinde seçeneklere sahip olması ve başarı oranının hesaplanmasına imkân vermesidir. Sekiz kriterden yalnızca birinde başarılı olan dergiler için başarı oranı %12,5, iki kriterde başarılı olan dergiler için %25 ve benzer şekilde ilerlendiğinde sekiz kriterin tamamında başarı gösteren dergiler için başarı oranı ise %100'dür.

Şekil 3'te her bir ülkeye ait dergi başarı oranları en küçük dergi başarı oranı ile en büyük dergi başarı oranları arasında kalan tüm değerler iki çizgi ve iki kutudan oluşan dört bölümlü birer şekil ile temsil edilmekte, uç değerler için ise şeklin dışında çeşitli simgesel gösterimler kullanılmaktadır. Her bir bölüm bir çeyreklige karşılık gelmekte ve dört %25'lik dilimden birini temsil etmektedir. Şekillerin uzunlukları söz konusu ülkenin örneklemedeki dergi sayısına göre değişmektedir. Her bir şeklin altındaki çizgi ülke dergilerinden en başarısız olan %25'lik kısmı, şeklin üstünde yer alan çizgi ise en başarılı %25'lik kısımda yer alan ülke dergilerini göstermektedir. Şeklin ortasında yer alan ve iki kutucuğun birleşimi ile oluşan kutu en başarılı %25'lik kısımdaki ülke dergileri ile en başarısız %25'lik kısımda yer alan ülke

dergileri arasındaki ortalama başarı gösteren %50'lik kısımdaki ülke dergilerine karşılık gelmektedir. İki kutucuğun birleşim yerini gösteren koyu renk çizgi o ülkedeki dergiler için ortanca kriter başarı oranıdır. Ülke dergilerinin yarısı bu değerin üzerinde kriter başarı oranlarına sahipken diğer yarısı bu değerin altında kriter başarı oranları göstermektedir. Ortanca değer %50'lik kısmı %25-%25 olmak üzere iki çeyreklige ayırmakta; üstte yer alan kutucuk kriter başarı oranı açısından en başarılı %25'lik ülke dergileri ile ortanca değer arasındaki %25'lik kısımda yer alan dergilerin başarı oranlarını, altta yer alan kutucuk ise en başarısız %25'lik ülke dergileri ile ortanca değer arasındaki %25'lik kısımda yer alan dergilerin başarı oranlarını göstermektedir.

(Şekil 3): Dergilerin ülkelere göre kriter karşılama oranlarını gösteren kutu grafiği

Yukarıda kriter başarı oranlarının hesaplanması ve kutu grafiğinin yorumlanması ile ilgili olarak verilen bilgiler ışığında, Şekil 3'e göre örnekleme dört dergisi yer alan Singapur için her bir derginin başarı oranı %87,5'tir. Dört Singapur dergisi de sekiz kriterden yedisinde başarı göstermiştir. Örnekleme beş dergisi yer alan İran'ın kriter başarı oranları %62,5 ile %100 arasında değişmekte, diğer bir deyişle İran dergileri sekiz kriterden en az beşinde başarı göstermektedir. Avustralya, Brezilya, Yeni Zelanda, Güney Kore ve Türkiye dergileri için en düşük başarı oranları %50 olarak bulunmuştur. Bu ülkelerin en başarısız olan dergileri sekiz kriterden dördünü sağlamaktadır. Çin, İtalya ve Polonya dergileri %12,5 ile %100 arasında değişen farklı başarı oranları göstermiştir. Bu üç ülkenin yalnızca bir kriteri sağlayan dergileri olduğu gibi tüm kriterleri sağlayan dergileri de bulunmaktadır.

Sonuç

Araştırmacılar, karar vericiler, kurumlar ve ülkeler için önemli birer araç olan atıf veri tabanlarında dizinlenen dergilerin belli bir düzeyde olması önem taşımaktadır. Bu düzeyi sağlamak ve kontrol etmek adına veri tabanları ilk defa dizinleyecekleri veya dizinlemeye devam edecekleri dergilere karar verirken belirlemiş oldukları dergi seçim kriterlerini dikkate almaktadırlar. Bu kriterler genel olarak tüm veri tabanları için benzer olan derginin yayın politikası, düzenli yayımlanması, yazar çeşitliliği gibi konularla ilgili olmaktadır. Bu çalışma kapsamında Scopus'un dergi seçim kriterleri ve bu kriterlerin ne derecede uygulandığı değerlendirilmiştir.

Çalışmanın bulguları ön seçim kriterlerini dahi tam anlamıyla sağlayan dergi sayısının oldukça düşük olduğunu göstermiştir. Web sitesi aracılığıyla erişilebilen hakem listesine sahip olma, yayın etik ilkelerine sahip olma, dergilerin atıf oranları ve uluslararasılaşma düzeyleri en problemli kriterler olarak belirlenmiş; İngilizce web sayfası, başlık ve özete sahip olma ve kaynakçanın Latin harfleriyle yazılmış olması kriterlerinin beklenileni karşıladığı saptanmıştır. Dergilerin kriter başarımları oranları ülkelere göre de incelenmiş ve örneklemde yer alan dergilere göre Singapur, İran, Avustralya, Brezilya, Yeni Zelanda, Güney Kore ve Türkiye dergilerinin kriter başarımları oranları açısından daha istikrarlı olduğu görülmüştür.

Çalışmadan elde edilen bulgular ışığında, belli düzeydeki dergilerin Scopus veri tabanında dizinlenmesinin sağlanması için yayıncılara, editörlere ve Scopus ekibine belli görevler düşmektedir. Dergiler, yalnızca bir atıf veri tabanında dizinlenmek için değil belli bir düzeyi yakalamak adına, yayın hayatına başlamadan önce yayın politikalarını belirlemelidirler. Derginin görünürlüğünü artırmak adına ulaşılabilir bir web sayfasına sahip olması ve düzenli bir yayın grafiği göstermesi önem taşımaktadır. Scopus açısından bakıldığında; ticari kaygılardan arınıp, dergi seçim kriterlerinin hem ilk defa veri tabanına seçilmek üzere başvuran, hem de veri tabanında yer alan dergiler için daha sıkı ve tüm dergiler için eşit şekilde uygulanması söz konusu veri tabanının belli bir düzeydeki dergileri dizinlemesini ve dolayısıyla daha saygın bir konuma sahip olmasını sağlayacaktır.

Bu çalışma bir diğer önemli veri tabanı olan WoS için de yapılarak Scopus ile sonuçları karşılaştırılabilir. Bu gibi çalışmalar dergilerin ve veri tabanlarının düzeyini artırmaya yardımcı olmaları bakımından önem teşkil etmektedir.

Kaynakça

- Adriaanse, L. S. ve Rensleigh, C. (2013). Web of Science, Scopus and Google Scholar: A content comprehensiveness comparison. *Electronic Library*, 31(6), 727-744.
- Ball, R. ve Tunger, D. (2006). Science indicators revisited-Science Citation Index versus SCOPUS: A bibliometric comparison of both citation databases. *Information Services and Use*, 26(4), 293-301.
- Bartol, T. ve Mackiewicz-Talarczyk, M. (2015). Bibliometric Analysis of Publishing Trends in Fiber Crops in Google Scholar, Scopus, and Web of Science. *Journal of Natural Fibers*, 12(6), 531-541.
- Elsevier. (2015a). 14 Ocak 2015 tarihinde <http://www.elsevier.com/solutions/scopus> adresinden erişildi.
- Elsevier. (2015b). *Scopus, content policy and selection*. 2 Ocak 2015 tarihinde <http://www.elsevier.com/online-tools/scopus/content-overview#content-policy-and-selection> adresinden erişildi.
- Falagas, M. E., Pitsouni, E. I., Malietzis, G. A. ve Pappas, G. (2008). Comparison of PubMed, Scopus, Web of Science, and Google Scholar: Strengths and weaknesses. *The FASEB Journal*, 22(2), 338-342.
- Harzing, A.W. ve Alakangas, S. (2016). Google Scholar, Scopus and the Web of Science: a longitudinal and cross-disciplinary comparison. *Scientometrics*, 106(2), 787-804.
- Hill, B. (2009). Comparison of journal title coverage between CINAHL and Scopus. *Journal of the Medical Library Association: JMLA*, 97(4), 313.

- Jacsò, P. (2005). As we may search-comparison of major features of the Web of Science, Scopus, and Google Scholar citation-based and citation-enhanced databases. *Current Science*, 89(9), 1537-1547.
- Jacsò, P. (2004). ISI Web of Science, Scopus, and SPORTDiscus. *Weston Then Wilton*, 28(6), 51-54.
- Karasözen, B., Bayram, Ö. G., ve Zan, B. U. (2011). WoS ve Scopus veri tabanlarının karşılaştırması. *Türk Kütüphaneciliği*, 25(2), 238-260.
- Leydesdorff, L., de Moya-Anegón, F. ve Guerrero-Bote, V. P. (2010). Journal maps on the basis of Scopus data: A comparison with the Journal Citation Reports of the ISI. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 61(2), 352-369.
- López-Illescas, C., de Moya-Anegón, F. ve Moed, H. F. (2008). Coverage and citation impact of oncological journals in the Web of Science and Scopus. *Journal of Informetrics*, 2(4), 304-316.
- Mongeon, P. ve Paul-Hus, A. (2016). The journal coverage of Web of Science and Scopus: a comparative analysis. *Scientometrics*, 106(1), 213-228.
- Moya-Anegón, de F., Chinchilla-Rodríguez, Z., Vargas-Quesada, B., Corera-Álvarez, E., Muñoz-Fernández, F. J., González-Molina, A. ve Herrero-Solana, V. (2007). Coverage analysis of Scopus: A journal metric approach. *Scientometrics*, 73(1), 53-78.
- Rew, D. (2013). *A general introduction to SCOPUS and the work of the content selection and advisory board*. 14 Ocak 2015 tarihinde http://www.elsevier.com/_data/assets/pdf_file/0009/148824/general_introduction_csab.pdf adresinden erişildi.
- SJR. (2015). *SCImago Journal & Country Rank*. 2 Ocak 2015 tarihinde <http://www.scimagojr.com/> adresinden erişildi.
- ULAKBİM. (2015). e-Veri tabanları. 6 Kasım 2015 tarihinde <http://ekual.ulakbim.gov.tr/veritabani/> adresinden erişildi.
- Vieira, E. S. ve Gomes, J. A. (2009). A comparison of Scopus and Web of Science for a typical university. *Scientometrics*, 81(2), 587-600.

Summary

Citation databases are important for authors, decision-makers, institutions, countries and others. Therefore, it is vital to index high-quality journals for them. Citation databases have strict selection criteria to evaluate journals before indexing to achieve their aim. In this study we evaluated journal selection criteria of Scopus and checked the extent of their implementation. The universe of the study consists of the 2013 Scopus journal list from SCImago Journal Rank (SJR). 6,151 journals from 23 countries constituting the sample frame were sampled with the systematic sampling method with a rate of 1:30 and 203 journals were chosen for the sample in proportion to 23 countries' journal counts in Scopus.

Journal selection criteria of Scopus were divided into two categories; minimum technical criteria and the others (journal policy, journal standing, etc.). The number of journals that met the minimum technical criteria of Scopus was identified as 13. 190 (94%) of the journals were found not to fit at least one minimum criteria.

The evaluation criteria were divided into five classes in this study. These classes are accessibility, peer-review process, policy issues, internationalization and citation levels of journals.

The findings indicated that only 13 journals fulfilled the minimum criteria. Six journals satisfied only one criteria of Scopus. Regularly publishing, having publication policy, citation level of journals and internationalization were found to be problematic criteria. In addition, having English websites/titles/abstracts and references in Roman Script were met the expectation of Scopus.

According to the results of the study, there are publishers, editors and Scopus have a duty to enhance quality. Journals must determine their publication policy before publishing any issue for not only indexing a citation index and but also catching quality. Also, publishing regularity and accessible websites can raise visibility of journals. On Scopus side, Scopus must put the selection criteria into practice strictly to index high-quality journals. In addition, supervision is important to control indexed journals. When journals change their regularity or accessibility, they must be removed from the index immediately.